มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

Legal Measures Monitoring Online Editors

ศณิฏา จารุภุมมิก*

Sanita Jaruphummig

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิด หลักเกณฑ์ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการกำกับและควบคุมสื่อมวลชนในต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและแนวทางสำหรับการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ และมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการเผยแพร่ข้อมูลของสื่อออนไลน์

ผลจากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าทำให้สาธารณชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกสามารถค้นหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง ผ่านทางสำนักข่าวออนไลน์ต่าง ๆ ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของบรรณาธิการข่าว เพราะความรวดเร็วที่เกิดขึ้นทำให้การนำเสนอข่าวสารของสื่อออนไลน์อาจละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลและกระทบต่อสังคม ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะให้มีการกำหนดนิยามหลักเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในกำกับและควบคุมสื่อทุกประเภทไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดมาตรการทางอาญาในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ กำหนดความรับผิดในทางกฎหมายกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นต่อบุคคล โดยการตราพระราชบัญญัติ “การคุ้มครองบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากสื่อออนไลน์” เพื่อคุ้มครองประชาชนให้สามารถปกป้องสิทธิของตนเองและเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามกฎหมาย กำหนดมาตรการทางปกครอง และกำหนดมาตรการขององค์กรวิชาชีพที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: การควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์, มาตรการทางกฎหมาย, บรรณาธิการ, สื่อออนไลน์

* สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
School of Law Sukhothai Thammathirat, Email: nazz99@hotmail.com
Received: 15 October 2021 , Revised: 30 November 2021 , Accepted: 1 December 2021

Abstract

This Independent Study aimed to study the concept of notion, criteria, and theory related to the legal measures monitoring online editors along with a comparative study between foreign countries and Thailand in order to understand the problems which could lead to impose the legal measures guidelines for monitoring online media editors as to protect individual rights on the impact from the dissemination of online information.

The result shown that, by using online platform, an advanced information technology leads to the public's access news or information easier faster and more helpful. However, the use of an advanced information technology also affects the work of an online media editor directly as it might infringe on some personal data, personal rights and also affect society one way or another. Therefore, the study suggested that the definition of the criteria for controlling all sort of medias should be defined clearly to impose the criminal measures to control online media editors, to enact the Act of Protection of people affected by online media, to impose the administrative measures monitoring online media editors.

Keywords: Governing online media editors, Legal measure, Editors, Online Media

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าทำให้สาธารณชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก สามารถค้นหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง ผ่านทางสำนักข่าวออนไลน์ต่าง ๆ ที่มีช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเว็บไซต์ (Website) การเปิดเพจของสำนักข่าวผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูป (Youtube) ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นต้น เมื่อสื่อออนไลน์กลายเป็นพื้นที่หลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของบรรณาธิการข่าวที่มีหน้าที่ในการคัดกรองข่าวสารในฐานะผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) เพราะความรวดเร็วที่เกิดขึ้นทำให้การนำเสนอข่าวสารของสื่อออนไลน์อาจละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล แม้ว่าการใช้สิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนสามารถกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ต้องไม่ไปกระทบต่อสิทธิของประชาชน ซึ่งมาตรการทางอาญาที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการออนไลน์มีเพียงการหมิ่นประมาทบนอินเตอร์เน็ตหรือสื่อออนไลน์ตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนพระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 เน้นการกำกับดูแลมากกว่าการควบคุมการทำงานบรรณาธิการที่ระบุเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น นอกจากนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 ได้เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของบรรณาธิการข่าว หากเป็นการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ไม่ถือว่าเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด

เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางอาญา มาตราทางปกครอง และมาตรการขององค์กรวิชาชีพที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าข่าวที่รวดเร็ว ฉับไว ผ่านสื่อออนไลน์ จึงอาจต้องหมายถึงความเสี่ยงสูงที่ต้องรับผิดชอบในทางกฎหมายด้วย ทั้งนี้ ประชาชนผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนทางออนไลน์มีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายต่อบรรณาธิการสื่อออนไลน์ได้ จึงเห็นควรตราพระราชบัญญัติ “คุ้มครองบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากสื่อออนไลน์” เพื่อคุ้มครองประชาชนให้สามารถปกป้องสิทธิของตนเองและเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์
2. เพื่อศึกษากลไกในการควบคุมสื่อมวลชน และความรับผิดในทางกฎหมายของบรรณาธิการสื่อออนไลน์กรณีเกิดความเสียหายขึ้นต่อบุคคลหรือสังคมส่วนรวม
3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการเผยแพร่ข้อมูลของสื่อออนไลน์

วิธีการดำเนินการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปของการวิจัยเอกสาร โดยเน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทางกฎหมายเพื่อค้นหาคำตอบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลทางกฎหมาย จากตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษา และการสืบค้นข้อมูลทางกฎหมายจากฐานข้อมูลออนไลน์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตความหมายของสื่อมวลชนและการสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน

ได้ศึกษาพบว่าปัจจุบันกฎหมายมิได้นิยามความหมายของ “สื่อมวลชน” ไว้เป็นการเฉพาะ หากพิจารณาพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จะพบว่า ได้นิยามความหมายของสื่อมวลชน หมายถึง “สื่อกลางที่นำข่าวสาร สารและเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์” นอกจากนี้ ยังรวมถึง “นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น” สำหรับการ “สื่อสาร” หมายถึง “การนำถ้อยคำ ข้อความ หรือหนังสือ เป็นต้น ของฝ่ายหนึ่งโดยมีสื่อนำไป”

อย่างไรก็ตาม ความหมายและขอบเขตของสื่อมวลชนในปัจจุบัน อาจมีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป มิได้จำกัดอยู่แต่เพียงบุคคลที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนเท่านั้น ในกลุ่มแรก เป็นการส่งข้อมูลข่าวสารในลักษณะการพิมพ์เผยแพร่หรือการถ่ายทอดสด (Publishing or Broadcasting) เป็นการส่งข้อมูลจากสื่อมวลชนไปยังผู้รับจำนวนมากผ่านทางช่องทางการสื่อสาร เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ความหมายของสื่อมวลชนจะจำกัดอยู่เฉพาะผู้ที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ส่วนกลุ่มที่สอง การส่งข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ของการสื่อสารที่เกิดขึ้นพร้อมกับพัฒนาการทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ในกรณีของการสื่อสารทางเครือข่ายอินเตอร์เน็ตนั้น บุคคลสามารถทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบ และเป็นผู้รับข้อมูลด้วยพร้อม ๆ กัน ลักษณะการสื่อสารเช่นนี้ นับเป็นการขยายบทบาทของบุคคลธรรมดาที่มิได้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน และมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยมาช่วยให้การส่งข่าวสาร สะดวกและรวดเร็ว (คณาธิป, 2555)

สื่อออนไลน์ (Online Media) หมายถึง สื่อที่เป็นสื่อทางเลือก สื่อเสริม หรือสื่อใหม่ ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา มีการโต้ตอบกับผู้รับสารได้ในทันที เน้นความสดใหม่ของข่าว เน้นข่าวเชิงลึก เน้นความมีส่วนร่วมของผู้อ่านผ่านกระดานข่าว (Web board) และเน้นส่วนร่วมโดยสร้างพื้นที่ส่วนตัวหรือ Blog เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานข่าวที่เผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์

พระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของบรรณาธิการไว้ว่า “บุคคลผู้รับผิดชอบในการจัดทำ และควบคุมเนื้อหา ข้อความหรือภาพที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ รวมทั้งวัสดุหรือเอกสารที่แทรกในหนังสือพิมพ์โดยความเห็นชอบของบรรณาธิการด้วย”

สำหรับการพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวกับสื่อสารมวลชนนั้น ในระบบกฎหมายไทยในปัจจุบันมิได้มีกฎหมายเฉพาะ ยังคงต้องอาศัยกฎหมายหลายฉบับมาปรับใช้ตามลักษณะของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยสื่อมวลชนหรือบุคคลธรรมดา โดยหลักแล้วจะอยู่ภายในหลักเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้น การจัดกลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชนจะพิจารณาจากแนวคิดการสื่อสารมวลชน การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสื่อมวลชน (คณาธิป, 2555)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของรัฐกับสื่อมวลชน

1. ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานว่ารัฐมีอำนาจในการควบคุมสื่อมวลชน และสื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติตามเพื่อสนับสนุนรัฐ กล่าวคือ หน้าที่ของสื่อมวลชนคือการสนับสนุนรัฐและฝ่ายปกครองประเทศ รวมทั้งต้องดำเนินการตามนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้น สื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างความมั่นคงและความเป็นเอกภาพในสังคม รัฐมีอำนาจควบคุมสื่อเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนจึงไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้

ทฤษฎีนี้ มีความสัมพันธ์กับสำนักความคิดกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมาย อันมีหลักการที่สำคัญคือ กฎหมายที่บัญญัติโดยเจตนารมณ์ของรัฐาธิปัตย์ (Sovereign) หรือผู้ปกครองรัฐนั้น คือกฎหมายโดยบุคคลไม่อาจโต้แย้งถึงความถูกต้อง ความยุติธรรมของกฎหมายที่ออกโดยรัฐาธิปัตย์

2. ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (Libertarian Theory)

ทฤษฎีอิสรภาพของสื่อ (Free press Theory) ทฤษฎีนี้อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ (Freedom) ของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นแนวคิดตรงข้ามกับทฤษฎีอำนาจนิยม กล่าวคือ สื่อมวลชนมีสิทธิเสรีภาพในการทำหน้าที่เพื่อสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ให้สาธารณะ ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนควรเป็นอิสระจากการควบคุมจากรัฐ เพื่อให้สื่อมวลชนทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแท้จริง รวมทั้งการตรวจสอบการกระทำของรัฐ (Watchdog) ทฤษฎีนี้มีความสัมพันธ์กับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งสื่อมวลชนจะได้รับการรับรองเสรีภาพในการเสนอข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนาประเทศ

3. ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

ภายหลังจากที่สื่อมวลชนในระบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) ได้ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐและผันตัวเองเข้าสู่การเป็นสื่อมวลชนในระบบอิสรภาพนิยม (Libertarianism) โดยยึดหลักการการเป็น “ตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น” ทำให้สื่อมวลชนมีสิทธิและเสรีภาพในการรายงานและแสดงความคิดเห็นที่เต็มที่เรื่อยมานั้น แนวคิดในระบบอิสรภาพนิยมนี้ กลับถูกสื่อมวลชนที่ขาดจริยธรรมส่วนหนึ่งนำมาใช้ปฏิบัติหน้าที่สนองประโยชน์แก่ตนเองอย่างไม่มีความรับผิดชอบต่อผู้อ่านและสังคม เช่น การใส่สีสันลงไปในเนื้อข่าว การด่วนสรุปเหตุการณ์และขาดมาตรฐานในการคัดเลือกข่าวที่จะตีพิมพ์ เป็นต้น จนในที่สุด สาธารณชนทั่วไป ก็เรียกร้องให้สื่อมวลชนต้องประพฤติตนอย่างมีความรับผิดชอบต่อผู้อ่านและสังคมให้มากขึ้น

สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าว

เสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าว วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น และสิทธิของประชาชนทั่วไปที่จะรับรู้ข่าวสาร แม้ว่าจะเป็นสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญในรัฐเสรีประชาธิปไตย แต่การใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิและผลประโยชน์อื่น ๆ โดยอาจจำแนกประเภทของสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนได้ ดังนี้

1. สิทธิและเสรีภาพในการรับรู้และแสวงหาข่าวสาร (Freedom of Information)

สิ่งที่เป็นส่วนสำคัญที่สุดต่อการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน คือ “ข่าวสาร” ประกอบกับสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ในการที่จะรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสังคม สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีความจำเป็น เพื่อรายงานให้ประชาชนทราบ เพราะการจำกัดเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีผลเท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิที่จะรู้ของประชาชนนั่นเอง

2. สิทธิและเสรีภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (Freedom of Dissemination)

เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกเป็นหลักประกันในการรักษาการไหลของข่าวให้เป็นไปอย่างเสรีและต่อเนื่อง ซึ่งหมายความรวมถึงสิทธิในการที่จะจำหน่ายจ่ายแจกโดยปราศจากการเข้าควบคุมหรือแทรกแซงจากรัฐอีกด้วย

3. สิทธิและเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticism)

ภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย สื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล (Watchdog) ดังนั้น สื่อมวลชนจะอยู่ในฐานะที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การวิพากษ์วิจารณ์ และรายงานข้อมูลเหล่านั้นสู่ความรับรู้ของประชาชน เพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพต่อเมื่อรัฐเปิดโอกาสให้มีการนำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรี อันส่งผลเสมือนเงาสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม การใช้เสรีภาพใดก็ตามต้องมีขอบเขตทางกฎหมายกำกับอยู่เสมอ เนื่องจากการใช้เสรีภาพอย่างหนึ่งอย่างใดโดยปราศจากขอบเขต อาจจะทำให้ไปกระทบต่อสิทธิของผู้อื่นได้ และโดยที่หลักเกณฑ์และกลไกการควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน หมายความถึงเฉพาะหลักเกณฑ์และกลไกทางกฎหมายอันเป็นเครื่องมือของรัฐที่กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์ เพื่อใช้ในการกำกับดูแลการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ถึงแม้ว่าสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนจะได้ถูกรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์กรสหประชาชาติ และได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้เป็นกรณีเฉพาะก็ตาม แต่สิทธิดังกล่าวไม่ได้เป็นสิทธิอย่างเสรีภาพที่สมบูรณ์ (Absolute Rights) เพราะฉะนั้น หากสื่อมวลชนใช้สิทธิและเสรีภาพของตนในการเสนอข้อมูลข่าวสารซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศหรือประชาชน รัฐในฐานะที่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมมีสิทธิในการที่จะกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดหรือควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนดังกล่าวได้ (วนิดา, 2548)

แนวคิดเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่ต้องทำงานอยู่กับข้อเท็จจริงและสังคมมีเรื่องราวมากมายที่สื่อจะต้องคิดและพิจารณาอย่างรอบคอบ แม้ในส่วนหนึ่งต้นทุนการผลิตสื่อจะมาจากเงินทุน แต่อีกส่วนหนึ่งต้นทุนการผลิตสื่อก็ได้มาจากสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้น นอกจากสื่อมวลชนจะปฏิบัติหน้าที่เพื่อผลกำไรในส่วนหนึ่งแล้ว แต่ก็ต้องมุ่งต่อการตอบสนองต่อสังคมด้วย ในขณะเดียวกันจริยธรรมเป็นปรัชญาแขนงหนึ่งเป็นการใช้ความคิดและจิตสำนึกในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ในเชิงคุณค่าว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี สิ่งใดควรกระทำหรือสิ่งใดไม่ควรกระทำหรือกระทำอย่างไรจริยธรรมจึงมีนัยยะเกี่ยวกับการ “เลือก” เป็นสำคัญว่าเขาเลือกที่จะทำหรือไม่ทำอะไร และการเลือกดังกล่าวนั้นเป็นการเลือกที่กระทำด้วยอำนาจจากภายในมิใช่อำนาจจากภายนอก

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media Performance)

จริยธรรมของสื่อมวลชนมีความเกี่ยวพันกับปัจจัย 4 ประการ คือ สิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Freedom) หน้าที่ (Function) และความรับผิดชอบ (Responsibility) แนวคิดนี้มีที่มาจากหลักทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนที่เป็นการศึกษาในระดับโครงสร้าง (Structure) ภาพรวมของความเป็นสื่อมวลชน

และในระดับของการปฏิบัติงาน (Performance) ที่แสดงออกมาผ่านตัวบุคลากร บรรทัดฐานจะเป็นตัวบ่งบอกถึงสิ่งที่คาดหวังหรือสิ่งที่สื่อมวลชนควรจะปฏิบัติซึ่งจะเกี่ยวกันกับเรื่องของการควบคุม (Control) การปกป้อง (Protection) และการกำกับดูแล (Regulation) แม้ในความเป็นจริงจะไม่มีสื่อมวลชนใดที่จะทำตามหลักการตามอุดมคติของบรรทัดฐานได้อย่างครบถ้วน แต่บรรทัดฐานจะเป็นตัวที่คอยเหนี่ยวรั้งไม่ให้สื่อตกต่ำหรือถูกผลักดันไปในทางที่เสียหาย

บทบาทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในโครงสร้างทางด้านสื่อสารมวลชน เนื่องจากเป็นผู้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร อย่างไรก็ตาม บทบาทของสื่อมวลชนมิได้จำกัดเพียงแต่การส่งข้อมูลข่าวสารเท่านั้น สื่อมวลชนมีบทบาทหลายประการในสังคม หากพิจารณาตามแนวคิดทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative Theory) สื่อมวลชนได้รับการคาดหมายจากสังคมให้ปฏิบัติหน้าที่ 5 ประการ ดังนี้

1. การให้ข้อมูล (information) คือ การรายงานข้อมูลข่าวสารความเป็นไปและสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อสังคม

2. การประสานสัมพันธ์ (Correlation) เป็นหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมเข้าด้วยกัน สร้างความร่วมมือของคนในสังคม

3. สร้างความต่อเนื่อง (Continuity) นำเสนอความต่อเนื่องของวัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมรอง และการพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ มีหน้าที่ทำนุบำรุงรักษาธรรมเนียมและค่านิยมที่ดีของสังคม

4. การให้ความบันเทิง (Entertainment)

5. ระดมกำลัง (Mobilization) เป็นการระดมความร่วมมือจากคนในสังคมเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง

6. บทบาทในการสอดส่องดูแล (Surveillance) หรือที่เรียกกันว่า สุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) เช่น การตรวจสอบการทำหน้าที่ของรัฐบาล

7. บทบาทในการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะหรือที่เรียกว่า ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

8. บทบาทในการเป็นพื้นที่หรือเวทีในการแสดงความคิดเห็นของคนในสังคม บทบาทนี้มีความสัมพันธ์กับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนด้วย

9. บทบาทการกำหนดวาระการสื่อสาร (Agenda setting) สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางว่าเรื่องใดหรือประเด็นใดในสังคมมีคุณค่าของความเป็นข่าวหรือควรเป็นที่สนใจของประชาชน

นอกจากนั้น หากพิจารณาบทบาทของสื่อมวลชนในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและกฎหมาย พบว่าทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์กัน ดังนี้

1. บทบาทของสื่อมวลชนต่อกฎหมายเป็นบทบาทที่อาจส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement) และการบัญญัติกฎหมาย เช่น สื่อมวลชนเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลสู่กระบวนการบัญญัติกฎหมายในการเรียกร้องให้มีการบัญญัติกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมาย

2. บทบาทของกฎหมายต่อสื่อมวลชน กฎหมายหลายฉบับส่งผลต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน ซึ่งมีผลทั้งในแง่การคุ้มครองสื่อมวลชนจากความรับผิด เช่น กฎหมายอาญาในส่วนข้อยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือในแง่การเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน เช่น กฎหมายที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของทางราชการ หรือในแง่การควบคุมสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น (คณาธิป, 2555)

มาตรการควบคุมสื่อมวลชน

ในทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนสำคัญของสื่อสารมวลชน คือ การควบคุมดูแลสื่อ ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในสังคมนั้นจะเกิดได้ มักจะเกิดขึ้นอยู่กับระบบการควบคุมสื่อมวลชนในสังคม โดยมี 3 กลไกที่สังคมอาจนำมาใช้เพื่อการสนับสนุนหรือกระตุ้นเตือนสื่อมวลชนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ ได้แก่ กลไกแรก คือรัฐบาล และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมาเพื่อควบคุมสื่อมวลชน กลไกที่สอง คือ สื่อมวลชนซึ่งอาจจะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน สมาคม หรือองค์กรต่าง ๆ ของสื่อมวลชน และกลไกสุดท้าย คือ สาธารณชน

กลไกทั้งสามจะเป็นไปในลักษณะที่ว่า ยิ่งระบบการสื่อสารมีอิสระและมีความรับผิดชอบมากเท่าใด ภาระของรัฐบาลที่ต้องดูแลสื่อมวลชนยิ่งลดน้อยลงเท่านั้น และหากปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคม รัฐบาลจำต้องเข้ามาควบคุมขอบเขตและบทบาทสื่อมวลชน ทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระจากกลไกทั้งสามนี้ ดังนั้น การควบคุมที่ดีที่สุดคือการควบคุมจากตัวสื่อเอง โดยสื่อต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และปฏิบัติหน้าที่ในสิ่งที่จำเป็นและเหมาะสม ในขณะเดียวกันสาธารณชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวจักรที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร เพราะสาธารณชนมีอำนาจในการกำหนดรูปแบบของระบบและการตอบสนองของสื่อมวลชนโดยการควบคุมกันเองนั้นจะมีลักษณะเป็นรูปแบบของจรรยาบรรณเพื่อที่จะใช้ยึดถือร่วมกันตามข้อกำหนดของสมาคม

นักวิชาการด้านสื่อมวลชน ได้แบ่งมาตรการการควบคุมสื่อมวลชนขึ้น 4 ประการ ดังนี้

1. มาตรการควบคุมกันเอง (Self-Control)

มาตรการนี้เป็นความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสำนึก และความตระหนักของบุคคลในวงการสื่อมวลชน การกำหนดบทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสมของสื่อมวลชนต่อสังคม ทั้งนี้ มาตรการควบคุมกันเองของสื่อมวลชนประกอบด้วย

1) จรรยาบรรณของสื่อมวลชน เป็นจริยธรรมที่นักวารสารศาสตร์ หรือนักสื่อสารมวลชนพึงปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชน ซึ่งในวงการวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนในประเทศไทย มีการใช้สัตยาบันเกี่ยวกับจรรยาบรรณด้วย อาทิ จรรยาบรรณของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย จรรยาบรรณของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

2) สภาวิชาชีพด้านวารสารศาสตร์ ถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ใช้ในการควบคุมนักหนังสือพิมพ์ด้วยกันเอง โดยเป็นมาตรการที่ริเริ่มจากคนในวงการสื่อมวลชน เพื่อใช้ควบคุมการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนด้วยกันเอง เช่น สภาการหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติของประเทศไทย เป็นต้น

2. มาตรการควบคุมสาธารณะ (Public Control)

การควบคุมโดยสาธารณะเป็นการควบคุมที่เกิดจากสาธารณชนที่อยู่ภายนอกวงการสื่อสารมวลชน โดยมีปฏิกิริยาตอบสนองการทำงานของสื่อมวลชน ซึ่งสาธารณะชนเหล่านั้นเป็นผู้ติดตามสื่อมวลชน การควบคุมโดยสาธารณะในฐานะผู้รับสารนั้นเป็นภาพสะท้อนกลไกตามระบอบประชาธิปไตย ที่เชื่อว่ามหาชนหรือเสียงส่วนใหญ่เป็นกระบวนการควบคุมสื่อมวลชนที่สำคัญ เพื่อมิให้สื่อมวลชนดำเนินการโดยปราศจากเหตุแห่งความรับผิดชอบ

3. มาตราการควบคุมโดยกฎหมาย (Legal Control)

มาตรการควบคุมทางกฎหมาย หมายถึง การควบคุมสื่อมวลชนตามประมวลกฎหมาย ซึ่งศาลยุติธรรมจะเป็นผู้พิจารณาตัดสินวินิจฉัย โดยคำนึงถึงความถูกต้องและผลประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมในทางการสื่อสารทุกระดับ เช่น การให้ความคุ้มครองในเรื่องความเป็นส่วนตัว หรือการหมิ่นประมาท การคุ้มครองลิขสิทธิ์ การป้องกันมิให้สื่อมวลชนเสนอภาพลามก อนาจาร การโฆษณาที่หลอกลวง เป็นต้น

4. มาตรการควบคุมทางการปกครอง

เป็นมาตรการทางด้านการเมือง การบริหาร กล่าวคือ หากมาตรการทางกฎหมายอาศัยหลักประมวลกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมที่มาจากศาลยุติธรรมเป็นผู้พิพากษาชี้ขาด หรือเปรียบเทียบในกรณีที่มีคดีหรือข้อบกพร่องที่เกี่ยวกับสื่อมวลชน โดยมีกฎหมายหรือระเบียบทางราชการรองรับการใช้อำนาจนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New media)

การเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยี นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสื่อที่พัฒนาให้ดีขึ้นนับจากสื่อบุคคลที่เปลี่ยนแปลงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์พัฒนาเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ คือ สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ในปัจจุบันการพัฒนาระบบเทคโนโลยีไม่หยุดนิ่ง สื่ออินเทอร์เน็ตพัฒนาขึ้นมาเพื่อการติดต่อสื่อสารเพิ่มขึ้น ดังนั้น สื่อในการศึกษานี้จะหมายถึง สื่อมวลชน (Mass Media) ที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือจากองค์กรหนึ่งไปยังมวลชนจำนวนมากโดยเฉพาะประชาชนทั้งประเทศในเวลาอันรวดเร็ว ทั้งนี้ สื่อแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ดังนี้

1. สื่อดั้งเดิม (Traditional media) หมายถึง สื่อที่ผู้บริโภคเข้าถึงเนื้อหาผ่านการออกอากาศ (Broadcast) โดยใช้โทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง (Audio) ทั้งนี้ รวมสื่ออื่น เช่น หนังสือพิมพ์สื่อโทรเลขและสื่อวิทยุ และสื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารสองอย่าง คือ ส่งทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์ซึ่งเป็นสื่อที่เกิดขึ้นก่อนการเกิดขึ้นของอินเตอร์เน็ต

2. สื่อใหม่ (New Media) หมายถึง เป็นสื่อที่เกิดจากการปรับปรุงหรือเปลี่ยนคุณสมบัติบางอย่างของ “สื่อดั้งเดิม” โดยความหมายของสื่อใหม่นั้นครอบคลุมไปถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเครือข่าย รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ซึ่งสื่อใหม่มีคุณสมบัติเฉพาะทั้งในเชิงเทคนิค (Technical aspect) และคุณสมบัติในเชิงสังคม (Social Aspect) ที่แตกต่างจากสื่อดั้งเดิม

บทบาทของเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ ดาวเทียมเพื่อการสื่อสาร โครงข่ายโทรศัพท์ อุปกรณ์ภาพและเสียงมีผลกระทบต่อ “สื่อแบบดั้งเดิม” (Traditional Media) ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร

วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การปฏิวัติแห่งระบบตัวเลข” (Digital Revolution) ทำให้ข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะอยู่ในรูปลักษณ์ใด เช่น ข้อความเสียง ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพ หรืองานกราฟิก ได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นภาษาอีกชนิดหนึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด คือ สามารถอ่านและส่งผ่านได้อย่างรวดเร็วด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วยังสามารถนำเสนอในลักษณะใดก็ได้ตามความต้องการใช้งานของผู้ใช้งาน ความเปลี่ยนแปลงนี้ ถูกเรียกขานว่า “การทำให้เป็นระบบตัวเลข” หรือ “ดิจิไทเซชั่น” (Digitization) ด้วยระบบที่มีการทำให้เป็นระบบตัวเลข เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิด “สื่อใหม่” (New Media) ขึ้น เป็นสื่อที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับระบบตัวเลข เครื่องคอมพิวเตอร์และระบบการสะท้อนกลับ หรือ “อินเตอร์แอคทีฟ” (Interactive) คาดหวังกันว่าสื่อใหม่จะสามารถตอบสนองความต้องการของ “ผู้แสวงหาข้อมูลข่าวสาร” (Seeker) ได้มีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อแบบดั้งเดิม เนื่องจากสื่อใหม่ไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลา (Time) และเนื้อที่ (Space) เหมือนอย่างเคยเป็นข้อจำกัดของสื่อแบบดั้งเดิมมาก่อน

ประเภทของสื่อใหม่

สื่อใหม่ (New media) เป็นสื่อที่อยู่บนแพลตฟอร์ม (Platform) ในอินเตอร์เน็ตในรูปของดิจิทัล (Internet/Digital Platforms) และมีเนื้อหาหรือบริการที่คล้ายคลึงหรืออยู่ในลักษณะเดียวกับสื่อเดิม (Traditional media) ทั้งนี้ด้วยลักษณะเฉพาะของอินเตอร์เน็ตและเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ผู้ผลิต (คัดเลือก) เนื้อหาและบริการเผยแพร่เนื้อหาอาจไม่ใช่องค์กรเดียวกันอีกต่อไป นอกจากนี้ ผู้ผลิตเนื้อหาอาจเป็นบุคคลใดก็ได้และมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้นจนยากจะจำแนกได้ชัดเจนและไม่อาจแยกประเภทออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด ลักษณะพิเศษเหล่านี้ทำให้การกำกับสื่อใหม่มีความยุ่งยากมากกว่าการกำกับสื่อเดิม สื่อใหม่ที่มีความโดดเด่นและเป็นประเด็นถกเถียงในทางสังคมและวิชาการอาจถูกจำแนกออกได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. บล็อกเกอร์ (Blogger) และพ็อตแคสเตอร์ (Podcaster)

ผู้เขียนบล็อกหรือที่เรียกว่า บล็อกเกอร์ (Blogger) คือ ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตที่เขียนบทความข่าวสารข้อมูลหรือสาระหลากหลายประเภทลงในบล็อก (Blog) เพื่อสื่อสารกับผู้ใช้อินเตอร์เน็ตจำนวนมาก ซึ่งแต่ก่อนนั้นบล็อกเกอร์จะเขียนบล็อกผ่านทางการเช่าพื้นที่เว็บไซต์ อย่างไรก็ตามปัจจุบันบล็อกเกอร์อาจรวมถึงคนเขียนบล็อกในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น คนทำเพจในเฟสบุ๊ค หรือ Blockdit เป็นต้น ส่วนพ็อตแคสเตอร์ พ็อตแคส (Podcaster) คือ ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตที่อัดเสียงพูดของตนเป็นคลิปเสียงเพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ (Podcast) มีลักษณะในการบอกเล่าเรื่องราวคล้ายกับบล็อกเกอร์แต่สื่อสารเป็นเสียงพูดแทนที่จะสื่อสารเป็นตัวหนังสือหรือภาพ แม้ว่าแรกเริ่มนั้นพ็อตแคสจะมีรูปแบบเพียงคลิปบันทึกเสียง แต่ในปัจจุบันพ็อตแคสยังรวมถึงคลิปภาพและเสียงอีกด้วย ทั้งนี้ ผู้ชมผู้ฟังอาจดาวน์โหลดคลิปเหล่านั้นเก็บไว้เพื่อเปิดฟังเมื่อใดก็ได้ตามที่ต้องการตัวอย่างของพ็อตแคส เช่น “GetTalks” และ “TED talks” เป็นต้น

2. เว็บไซต์รวบรวมข่าว (News Aggregator)

เว็บไซต์รวบรวมข่าว เช่น “MSN ข่าว” “Sanook” “Yahoo News” และ “Google News” เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการข่าวโดยนำข้อมูลข่าวสารหลากหลายประเภทมาจากแหล่งข่าวต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ สำนักข่าว รวมถึงบล็อกต่าง ๆ แล้วรวบรวมไว้ในเว็บไซต์เดียวโดยส่วนใหญ่เว็บไซต์รวบรวมข่าวไม่ได้เป็นผู้ผลิตเนื้อหาข่าว

หรือคอนเทนต์ (Content) แต่เป็นการคัดเลือกตัดทอนหรือสรุปข่าวสารมาจากแหล่งข่าวอื่น ๆ ซึ่งแม้จะมีการอ้างถึงแหล่งที่มาของข่าวนั้นแต่ก็มักจะไม่ได้ใส่ข้อมูลลิงค์ (Link) ของแหล่งข่าวต้นฉบับไว้แต่อย่างใด ในปัจจุบันผู้คนในหลายประเทศทั่วโลกเลือกบริโภคข่าวสารจากเว็บไซต์รวบรวมข่าวเป็นแหล่งข่าวอันดับต้น ๆ ดังนั้น เว็บไซต์รวบรวมข่าวเหล่านี้จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของประชาชน

3. งานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผู้ใช้งานอินเตอร์เน็ต (User-Generated Content (UGC))

งานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผู้ใช้งานอินเตอร์เน็ต (User-Generated Content (UGC)) เป็นงานหลากหลายประเภทที่ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสร้างสรรค์ขึ้นและเผยแพร่บนโลกออนไลน์งานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผู้ใช้งานอินเตอร์เน็ตอาจเป็นงานที่ไม่ได้มีการทำซ้ำหรือลอกเลียนงานของผู้อื่น (User-Authored Content) เป็นการสร้างวิดีโอเพื่อเผยแพร่เรื่องราวต่าง ๆ โดยผู้ใช้อินเตอร์เน็ต เช่น การสอนแต่งหน้า การสอนภาษา เป็นต้น หรืองานที่เป็นการทำซ้ำงานต้นฉบับของผู้อื่น (User-Copied Content) เช่น การเผยแพร่เพลง ภาพยนตร์ นอกจากนี้ยังมีงานที่มีการสร้างสรรค์ใหม่โดยการใช้งานของผู้อื่น (User-Derived Content) เช่น การแต่งนิยาย (Fan Fiction) หรือทำวิดีโอตัดต่อหรือทำภาพยนตร์สั้น (Fan Film) โดยใช้ตัวละครหรือเค้าโครงมาจากนวนิยายที่โด่งดังการใช้งานของผู้อื่นบางส่วนเพื่อล้อเลียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Parody) และการนำงานของผู้อื่นมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นงานชิ้นใหม่ (Mash-up)

4. สื่อสังคมออนไลน์ (Social media)

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อในโลกดิจิทัลที่ใช้สื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ใช้ผ่านทางเว็บไซต์หรือแพลตฟอร์ม (Platform) ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเตอร์เน็ตโดยผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์สามารถเป็นผู้รับสารและผู้ส่งสารได้ในขณะเดียวกัน ทั้งที่เป็นการรับส่งสารที่อยู่ในรูปของตัวอักษรภาพและเสียง เช่น Facebook, Instagram, Twitter เป็นต้น สื่อสังคมออนไลน์อาจรวมถึงแพลตฟอร์มเพื่อการแลกเปลี่ยนวิดีโอออนไลน์ (Video-Sharing Platform) เช่น YouTube ซึ่งมีการจัดสรรพื้นที่ให้ผู้ใช้สามารถเผยแพร่หรือแลกเปลี่ยนวีดิโอและความคิดเห็นได้ ทั้งนี้ข้อมูลที่มีการกระจายและแลกเปลี่ยนหรือเผยแพร่นั้นอาจเป็นเนื้อหาของสื่อใหม่ประเภทอื่น ๆ รวมถึงการเผยแพร่บล็อกพ็อตแคสและงานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผู้ใช้งานอินเตอร์เน็ต (User-Generated Content (UGC)) เป็นต้น

5. บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่ง (Video on-Demand (VOD))

การให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่ง (Video on-Demand (VOD)) เช่น “Netflix” และ “iflix” เป็นระบบการเรียกดูภาพยนตร์หรือข้อมูลภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงที่ผู้ใช้สามารถเลือกดูในเวลาใดและสถานที่ใดก็ได้ตามที่ต้องการโดยผู้ใช้ยังสามารถกำกับการเล่นได้ด้วยตนเอง การใช้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่งให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้มากกว่าระบบแพร่ภาพและเสียงทางโทรทัศน์ (Video Broadcast) เพราะในระบบการกระจายภาพและเสียงทางโทรทัศน์ผู้ใช้ทุกคนจะได้ชมวีดิทัศน์อันเป็นสัญญาณอันเดียวกันและรายการต่าง ๆ ที่ฉายนั้นมีกำหนดเวลาไว้ตามผังรายการที่กำหนดโดยผู้ให้บริการโทรทัศน์แต่ละช่อง ในขณะที่การให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่งนั้นผู้ใช้ไม่ต้องรอเวลาเพื่อที่จะได้รับชมรายการที่ตนเองต้องการแต่สามารถเลือกดูรายการที่ตนสนใจในเวลาใดก็ได้

ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่การให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่ง (Video on-Demand (VOD)) นั้น มีลักษณะการให้บริการที่คล้ายคลึงกับการให้บริการทางโทรทัศน์ในปัจจุบันจึงมีประเด็นถกเถียงในหลายประเทศว่าผู้ให้บริการควรถูกกำกับหรือไม่และควรจะมีการกำกับอย่างไร

6. สื่อออนไลน์ที่มีลักษณะเหมือนหรือมาจากสื่อเดิม

สื่อใหม่ประเภทนี้โดยพื้นฐานแล้วคือองค์กรสื่อเดิมที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารในเว็บไซต์หรือบนแพลตฟอร์ม (Platform) ออนไลน์แทนที่จะอยู่ในพื้นที่เดิม เช่น การนำเสนอข้อมูลข่าวสารบนกระดาษหนังสือพิมพ์ แต่ในปัจจุบันยังมีการนำเสนอข่าวบนเว็บไซต์ของตนเองด้วย รวมถึงรายการข่าวหรือรายการทีวีที่จากเดิมมีเพียงช่องทางเดียวในการนำเสนอคือการแพร่เสียงแพร่ภาพทางวิทยุหรือโทรทัศน์ แต่ในปัจจุบันมีการนำเสนอข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์อีกช่องทางหนึ่ง นอกจากนี้ สื่อออนไลน์ที่มีลักษณะเหมือนหรือมาจากสื่อเดิมยังรวมถึงสื่อสำนักใหม่ที่เติบโตจากการเสนอข้อมูลข่าวสารในเว็บไซต์หรือบนแพลตฟอร์มออนไลน์แต่เพียงอย่างเดียว แต่มีลักษณะเหมือนและแข่งขันกับสื่อเดิม เช่น The Huffington Post และ The MATTER เป็นต้น (คนึงนิจ, 2549)

ผลการศึกษา

จากเดิมที่สื่อมวลชนมีเพียงสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารมีสื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีทีวีดิจิทัลเกิดขึ้นและยังมีทีวีดาวเทียมเคเบิลทีวี นอกจากนี้ ยังมีสำนักข่าวออนไลน์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การมีช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง สื่อมัลติมีเดีย ข้อมูลดิจิทัล และการใช้งานแอปพลิเคชั่นต่าง ๆ เพื่อตอบสนองการเข้าถึงข่าวสารในทุกแพลตฟอร์ม (Platform) ให้กับผู้บริโภคข่าวสาร เมื่อสื่อในยุคปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นออนไลน์จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการแข่งขันกับเวลาเป็นสิ่งที่ท้าทายดุลยพินิจของบรรณาธิการเกี่ยวกับความเหมาะสมคุณค่าของข่าวสารที่จะเผยแพร่ นอกจากความฉับไวและบทบาทที่เปลี่ยนไปของบรรณาธิการ เมื่อพื้นที่สื่อออนไลน์กลายเป็นพื้นที่หลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และไม่จำเป็นต้องนำเสนอผ่านตัวหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่สามารถใช้สื่ออื่น ๆ มาผสมผสาน เช่น ภาพเคลื่อนไหว คลิปวิดีโอ อินโฟกราฟิก ฯลฯ ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของบรรณาธิการจึงเห็นได้ว่าการคัดกรองข่าวสารในฐานะผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ทำให้วงการวิชาชีพสื่อสารมวลชนได้รับผลกระทบโดยตรงเพราะความรวดเร็วที่เกิดขึ้นนำไปสู่การนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่ได้รับการตรวจสอบ และขาดความรอบคอบ กลายเป็นประเด็นในการศึกษาเพื่อทบทวนบทบาทเกี่ยวกับหลักจริยธรรมในการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ผ่านสื่อออนไลน์ และหาแนวทางในการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกรอบจริยธรรมและแนวปฏิบัติการใช้งานที่เหมาะสมกับการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ในยุคดิจิทัล

สำหรับกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลของสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ส่งผลให้กองบรรณาธิการข่าวออนไลน์

มีคดีความตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ตามมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งผลกระทบจากพระราชบัญญัติดังกล่าว พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 - 2554 คดีความตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 อันดับหนึ่งคือ ความผิดฐานหมิ่นประมาทบุคคล ย่อมแสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ไม่ได้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ เพราะแทนที่จะมีการดำเนินคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์โดยแท้ กลับนำมาใช้บังคับในข้อหาหมิ่นประมาทมากที่สุด จึงเป็นที่มาให้มีการผลักดันให้มีการแก้ไขปรับปรุงจนนำมาสู่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 (สาวตรี, 2555)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ได้เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักการนี้ในมาตรา 14 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำงานของบรรณาธิการข่าว โดยตรงบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของกฎหมายคอมพิวเตอร์ฉบับใหม่อย่างชัดเจนว่า เมื่อเป็นการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ก็ไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมายคอมพิวเตอร์อีก ซึ่งคดีที่ฟ้องฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายคอมพิวเตอร์เดิม หากจำเลยยื่นคำร้องให้ศาลวินิจฉัยข้อกฎหมายว่าตามกฎหมายคอมพิวเตอร์ฉบับใหม่ไม่ให้ใช้ในความผิดฐานหมิ่นประมาท ศาลก็จะยกฟ้องโจทก์ โดยถือว่าเป็นการฟ้องผิดตัวบทกฎหมาย คดีไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยความผิดอีกต่อไป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ปัญหาและความสำคัญในการทำงานของบรรณาธิการข่าวออนไลน์ในฐานะผู้จัดทำเนื้อหา ที่อาจมีความผิดในฐานหมิ่นประมาท เผยแพร่ส่งต่อข้อความละเมิดกฎหมาย หรือจงใจสนับสนุนยินยอมให้เผยแพร่ข้อความละเมิดกฎหมาย แม้ว่าการใช้สิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนย่อมสามารถกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ต้องไม่ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่ทำงานด้านสื่อออนไลน์ต้องมีการจดทะเบียนต่อสภาวิชาชีพ หากมีการนำเสนอที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นย่อมมีความผิดไม่ว่าทางแพ่งหรือทางอาญา บรรณาธิการสื่อออนไลน์ต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการเสนอข่าวหรือการแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น อันเป็นเท็จหรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลผ่านลิงค์ เว็บไซต์ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าข่าวที่รวดเร็วฉับไว ผ่านสื่อที่มีความหลากหลาย จึงอาจต้องหมายถึงความเสี่ยงสูงที่ต้องรับผิดชอบในทางกฎหมายด้วย นอกจากนี้ ประชาชนผู้เสียหายมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายต่อบรรณาธิการสื่อออนไลน์ได้ ซึ่งในที่นี้มาตรการความรับผิดจะกล่าวถึงบรรณาธิการสื่อออนไลน์เท่านั้น ไม่รวมถึงหน้าที่ของผู้ผลิตรายการ เช่น ผู้อำนวยการผลิต Excutive Producer ผู้สร้างสรรค์รายการ (Creative) และผู้ดูแลระบบ Admin เป็นต้น

ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อออนไลน์

สื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการรายงานข่าวในปัจจุบันด้วยลักษณะการสื่อสารสองทางแบบเรียลไทม์ (Real Time) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรายงานข่าวแบบมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการร่วมมือกันทำงานของผู้สื่อข่าวบรรณาธิการและผู้รับสารในทุกขั้นตอน การสร้างบทสนทนา (Conversation) ตั้งแต่กระบวนการหาข่าวไปจนถึงกระบวนการเผยแพร่ข่าว ผู้สื่อสารบนสื่อออนไลน์

เป็นทั้งผู้ส่งสารและรับสารในกระบวนการสื่อสารสองทาง การเปิดพื้นที่ให้มีการแสดงตัวตนความเห็นความรู้สึกอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะและเปิดพื้นที่ให้มีการตอบโต้ปฏิสัมพันธ์กันได้ เพราะสิ่งสำคัญของข่าวบนโลกออนไลน์คือการมีส่วนร่วม ที่เน้นความฉับไว ความทันสมัยของข่าว และความรวดเร็วที่เกิดขึ้นของสื่อออนไลน์จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในแง่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการละเมิดสิทธิส่วนตัวบุคคลอื่น (Privacy Right) ของสื่อมวลชน เช่น กรณีการนำเสนอข่าวที่มีหญิงสาวคนหนึ่งที่ถูกฆ่าหั่นศพและบรรจุใส่ถุงดำฝังดินในที่นา อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น และในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 มีการออกหมายจับ นางสาวปรียานุช โนนวังชัย หรือเปรี้ยว และพวก โดยสื่อมวลชนได้นำเสนอเรื่องส่วนตัวของผู้ต้องหา จนมีการตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตกเป็นข่าวหรือไม่ แม้จะมีการเปิดเผยจากบุคคลรอบข้าง และเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยืนยันได้ว่า นางสาวปรียานุช โนนวังชัย หรือเปรี้ยว ยอมรับสารภาพว่าเป็นผู้ลงมือฆ่าและหั่นศพด้วยตัวเอง แต่ในทางกฎหมายต้องถือว่าผู้ต้องหายังเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นต้น การนำเรื่องส่วนตัวมาเปิดเผยต่อสาธารณะอาจเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตกเป็นข่าวได้ การทำข่าวหรือถ่ายภาพที่ไม่เหมาะสมของผู้เจ็บป่วย ผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ภัยพิบัติ วินาศกรรม หรือเหตุรุนแรง ตลอดจนการรายงานข่าวและภาพข่าวของผู้ต้องหาที่ตำรวจนำมาแถลงข่าวหรือนำมาทำแผนประทุษกรรม อันอาจเป็นการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหา นอกจากนี้ การกล่าวหรือเผยแพร่วาจาที่สร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) บนสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งนำไปสู่ปัญหาทางสังคม เช่น เหตุการณ์กราดยิงที่จังหวัดนครราชสีมา สื่อมวลชนหลายสำนักได้มีการถ่ายทอดสด (Live) เหตุการณ์ของผู้อยู่ในที่เกิดแบบนาทีต่อนาทีผ่านทางสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะการรายงานความเคลื่อนไหวตำแหน่งที่อยู่ รวมถึงแผนปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้ผู้ก่อเหตุรับทราบข้อมูลของเจ้าหน้าที่ เพราะติดตามข่าวความเคลื่อนไหวจากสื่อออนไลน์ต่าง ๆ จากการรายงานข่าวที่รวดเร็วของสื่อมวลชนมีเหตุผลหลัก คือการชนะคู่แข่งรายอื่น ๆ เพื่อความต้องการจำนวนผู้ชมหรือเรตติ้ง (Rating) เป็นสำคัญ สื่อยังคงแข่งขันการนำเสนอเนื้อหาและคลิปภาพทั้งที่เป็นสิ่งสะท้อนความรุนแรงและกระทบจิตใจของผู้เสียหาย การใส่อารมณ์หรือความเห็นส่วนตัวของผู้เสนอข่าวในลักษณะปลุกเร้าให้เกิดความเกลียดชัง โดยยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเหตุการณ์หรือการกระทำนั้นมีสาเหตุมาจากสิ่งใด

ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของบรรณาธิการสื่อออนไลน์

การเผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชนมีหน้าที่นำเสนอความจริงแก่สาธารณะ หากไม่ระมัดระวังอาจทำให้ผู้อื่นเสียหายมีความผิดฐานหมิ่นประมาทได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 - 333 สำหรับการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทของสื่อมวลชนจะศึกษาถึงองค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 เป็นหลัก เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับบรรณาธิการในฐานะผู้ที่ต้องวิเคราะห์เนื้อหาก่อนที่จะมีการเผยแพร่ ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาจะต้องเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และเป็นการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา

ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือกระจายภาพ หรือกระทำโดยการป่าวร้องโดยวิธีอื่น ซึ่งเป็นวิธีการพิเศษที่เพิ่มขึ้นมาจากการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 สำหรับปัญหาในทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของบรรณาธิการสื่อออนไลน์นั้น ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายควบคุมกำกับบรรณาธิการสื่อออนไลน์ไว้อย่างชัดเจน มีเพียงความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา มาตรา 328 การไม่มีกฎหมายกำหนดโทษสำหรับบรรณาธิการสื่อออนไลน์ไว้อย่างชัดเจนทำให้สื่อมวลชนใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอข้อมูลอย่างไร้ขอบเขต โดยอ้างถึงบทยกเว้นความผิดตามมาตรา 329 สำหรับความผิดหมิ่นประมาทหากเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ได้มุ่งหมายโดยตรงให้บุคคลใด ได้รับความเสียหายต่อชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง หรือกรณีที่เป็นการติชมด้วยความเป็นธรรมตามวิสัยของประชาชนทั่วไป ก็ไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา เพื่อเป็นการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล การเผยแพร่ข้อมูลของสื่อมวลชนหรือบรรณาธิการของสื่อออนไลน์บางประการก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลธรรมดา โดยเฉพาะการนำเสนอข้อมูลผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหาย เช่น กรณีการรายงานข่าวน้องชมพู่เด็กหญิงวัย 3 ขวบ ชาวหมู่บ้านกกกอก ตำบลกกตูม อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร ที่หายตัวจากบ้านและพบเป็นศพบนเขาภูเหล็กไฟ เหตุเกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากการทำหน้าที่ของสื่อโดยเปรียบพวกเขาเหมือนสินค้าที่ถูกสื่อนำไปขาย จึงถูกตั้งข้อสังเกตว่าการทำข่าวของสื่อเกินขอบเขตหน้าที่ และละเมิดจรรยาบรรณของสื่อหรือไม่ เพราะหลายครั้งความเชื่อหรือไสยศาสตร์ทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ติดขัดและยุ่งยากมากกว่าเดิม อีกทั้งการนำเสนอข้อมูลตัวบุคคลที่ยังไม่พ้นจากการเป็นผู้ต้องสงสัย อาจเป็นการชี้นำความคิดของคนในสังคมหรือทำให้คดีผิดรูปไป ดังนั้น การนำเสนอภาพของผู้ต้องสงสัยในลักษณะเป็นที่รักใคร่ของชาวบ้าน อาจเป็นการชี้นำให้เกิดความเอนเอียงและถือเป็นการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมได้

ในส่วนพระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 เป็นการวางหลักเกณฑ์ในการรับจดแจ้งการพิมพ์เพื่อเป็นหลักฐานให้ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบของประชาชนผู้ที่ได้รับความเสียหายในการฟ้องร้องดำเนินคดี เป็นการส่งเสริมการทำงานและอำนวยความสะดวกหนังสือพิมพ์ เพียงแค่แจ้งให้รัฐทราบและเป็นการกำหนดคุณสมบัติของบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ไม่ได้ระบุให้บรรณาธิการต้องรับผิดต่อข้อความหมิ่นประมาทที่เกิดขึ้นในสิ่งพิมพ์ที่ตนพิมพ์เผยแพร่ จึงเป็นกฎหมายที่เน้นการกำกับดูแลมากกว่าการควบคุมการทำงานบรรณาธิการโดยเกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่มิใช่สื่อออนไลน์เท่านั้น ไม่ได้เป็นการควบคุมการทำงาน การกำหนดโทษหากบรรณาธิการกระทำความผิดในการเผยแพร่ข้อมูลที่ละเมิดต่อบุคคลธรรมดา นิติบุคคล และสังคม

สำหรับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 มาตรา 14 (1) ได้เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของบรรณาธิการข่าว หากเป็นการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ไม่ถือว่าเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วย

การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ ที่ผ่านมาการดำเนินคดีในข้อหาหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และมาตรา 328 พนักงานสอบสวน หรือทนายความ มักจะนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์มาตรา 14 (1) มาใช้ร่วมกันด้วย โดยตีความว่าเป็นการนำเข้าข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์เป็นการกระทำกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ทั้งที่กฎหมายทั้งสองฉบับนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก

กฎหมายฉบับใหม่จึง “แก้ไข” พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ มาตรา 14 (1) โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของการทุจริตหรือการฉ้อโกงในระบบคอมพิวเตอร์ และตามมาตรา 14 วรรคสุดท้าย หากการกระทำดังกล่าวนั้นมิได้กระทำต่อประชาชน ให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท และเป็นความผิดอันยอมความกันได้ ซึ่งในส่วนท้ายของมาตรา 14 (1) ระบุไว้ชัดเจน “อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา"

ในสถานการณ์ปัจจุบันสื่อมวลชนได้พัฒนารูปแบบการสื่อสารโดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นสิ่งที่ช่วยให้การเผยแพร่ข่อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างสะดวกมากยิ่งขึ้นแต่กฎหมายยังไม่ได้มีการบัญญัติความรับผิดของสื่อออนไลน์ไว้อย่างชัดแจ้ง อย่างไรก็ตาม มีความพยายามในการปฏิรูปสื่อที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีการผลักดันร่างกฎหมายส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนสำหรับสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ที่คณะกรรมการกฤษฎีกาคณะพิเศษพิจารณาได้ให้นิยามในมาตรา 3 แห่ง “ร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. ....” บัญญัติไว้ว่า "สื่อมวลชน" หมายความว่า สื่อกลางที่นำข่าวสาร สารและเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน เพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อดิจิทัล หรือในรูปอื่นใด ที่สามารถสื่อความหมายให้ประชาชนทราบได้เป็นการทั่วไป” นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีสภาวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน และกำกับดูแลผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรสื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในการปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชนและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน โดยสภาวิชาชีพฯ มีหน้าที่และอำนาจในการรับจดแจ้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ส่งเสริมการคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่ปฏิบัติตามจริยธรรม ติดตามดูแลการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนให้เป็นไปตามจริยธรรม ส่งเสริมการรวมกลุ่มและกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน ฯลฯ

ปัญหามาตรการทางปกครองที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

สื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ยังขาดมาตรการทางปกครองที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่ดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ

โทรคมนาคม ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ที่ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ทำให้เกิดข้อติดขัดในการดำเนินการหลายประการ รวมทั้งยังมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สมควรกำหนดให้จัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่ดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม รวมทั้งกำหนดขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรและการกำกับดูแลการประกอบกิจการดังกล่าว และปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ โดยรัฐต้องมีหน่วยงานในการกำกับควบคุมเพื่อให้สำนักข่าวออนไลน์เผยแพร่ข้อมูลที่มีความเหมาะสมและมาตรการในการควบคุมกันเองในระดับองค์กรวิชาชีพของสื่อออนไลน์

ปัญหามาตรการขององค์กรวิชาชีพที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

ปัจจุบันสื่อมวลชนมีองค์กรวิชาชีพในการร่วมกันกำหนดมาตรการควบคุมการนำเสนอหรือกำกับตนเอง (Self-Censorship) ในเบื้องต้นอยู่แล้ว ซึ่งสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ จะมีองค์กรวิชาชีพของคนในการควบคุมกำกับดูแลเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานและจริยธรรมของตนปัจจุบันในประเทศไทยมีองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนที่คอยทำหน้าที่ควบคุมดูแลกันเอง เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ และ สหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชนซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2543 โดยการรวมกันของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2498 - 2543) กับสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2508 - 2543) โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน ให้สามารถทำหน้าที่ผดุงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาชีพและจริยธรรมของสื่อมวลชนไทย

ในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้มีมติแก้ไขข้อบังคับในหมวดประเภทและคุณสมบัติสมาชิกโดยเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อออนไลน์เข้าร่วมสมาชิกสามัญของสมาคมได้ ภายใต้เงื่อนไขการมีตัวตนของสถานประกอบการที่ชัดเจนและผู้สมัครต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการข่าว ประกอบการพิจารณารับเข้าเป็นสมาชิกสามัญโดยในระเบียบสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับสมาชิกสามัญ พ.ศ. 2560 ข้อที่ 3 ได้ให้ความหมายของสำนักข่าวออนไลน์ หมายถึง องค์กรสื่อมวลชนที่มีกองบรรณาธิการทำหน้าที่ผลิตข่าวเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ ซึ่งประกอบการเป็นปกติธุระทั้งที่แสวงหากำไรและไม่แสวงหากำไร โดยเว็บไซต์นั้นจะต้องปรากฏแหล่งที่อยู่ ข้อมูลการติดต่อ ผู้บริหาร ผู้ลงทะเบียน และผู้รับผิดชอบทางเทคนิคในข้อมูลการจดทะเบียนเว็บไซต์นั้นไว้อย่างชัดเจน

จากการขยายตัวของเทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลใหม่ ๆ ทำให้สามารถรองรับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างแพร่หลาย ขณะเดียวกันการขยายตัวของเว็บไซต์ในประเทศไทยรวมถึงสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น แต่ปัญหาที่ตามมาคือเนื้อหาข่าวและภาพข่าวจากสื่อหลัก ถูกเผยแพร่ซ้ำผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเว็บไซต์ของผู้ผลิตข่าวอย่างถูกต้องตามกฎหมายจึงทำให้เกิดชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ซึ่งได้ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2552 ต่อมามีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ Online News Provider Association (SONP) ในปี พ.ศ. 2555 โดยมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และส่งเสริมให้มีการยึดหลักความเคารพและคำนึงถึงลิขสิทธิ์ในการสร้างสรรค์งานเขียนและจริยธรรมทางธุรกิจ ปัจจุบันมีสมาชิกคือกลุ่มสำนักข่าวต่าง ๆ ที่ให้บริการข่าวสาร บทความ บทวิเคราะห์ รวมถึงโทรทัศน์ผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต

ทั้งนี้ จากตัวอย่างของการนำเสนอข่าวในปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการกำกับดูแลขององค์กรวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) อาจยังไม่เพียงพอในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ ดังนั้น ควรจะต้องนำคำว่าประชารัฐตามที่ได้กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาใช้ เพื่อให้รัฐ สื่อมวลชน และประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสมดุลในการกำกับดูแลสื่อมวลชน แต่สื่อมวลชนในปัจจุบันมีหลายประเภทและมีลักษณะที่แตกต่างกัน การที่สื่อมวลชนจัดตั้งสมาคมหรือชมรมขึ้นมาอาจไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสื่อที่จะกำกับดูแลกันเองได้อย่างเต็มรูปแบบ จึงจำเป็นจะต้องมีการดูแลกันเองส่วนหนึ่ง โดยมีรัฐบาลเข้ามาสนับสนุน และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ การควบคุมสื่อมวลชนในต่างประเทศ

1. สหภาพยุโรป

กฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการกำกับสื่อในสหภาพยุโรปคือกฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง (Audiovisual Media Services Directive) ซึ่งจะเรียกว่า “AVMSD” สำหรับกฎเกณฑ์ของสหภาพยุโรป (EU Directive) ฉบับนี้อยู่ภายใต้นโยบายของสหภาพยุโรปว่าด้วยการให้บริการข้อมูลภาพและเสียงอย่างอิสระเป็นธรรมและสอดคล้องกับกฎตลาดเดียว (Single Market) ของสหภาพยุโรป ซึ่งกำกับดูแลทั้งข้อมูลที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์อย่างสื่อเดิม และสื่อใหม่การให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่ง (Video on-demand : VOD) และสื่ออื่น ๆ บนอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป้าหมายของกฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง (AVMSD) คือการสร้างบรรทัดฐานที่สอดคล้องกันภายในกลุ่มประเทศสมาชิกให้ออกกฎหมายกำกับสื่อของแต่ละประเทศในลักษณะเดียวกัน เช่น กฎหมายกำกับสื่อเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและเด็ก ป้องกันความเกลียดชังทางเชื้อชาติและศาสนา คุ้มครองความหลากหลายทางวัฒนธรรม กำกับการนำเสนอโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่และยารักษาโรค และการสนับสนุนเนื้อหารายการที่เป็นภาพและเสียงหรือภาพยนตร์ของประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรป เป็นต้น ผู้ให้บริการสื่อประเภทภาพและเสียงที่ถูกกำกับภายใต้กฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง (AVMSD)

ได้แก่ สื่อโฆษณาภาพและเสียงผู้กระจายภาพและเสียงทางโทรทัศน์ รวมถึงเนื้อหาที่ผู้ใช้ (Video on-demand : VOD) เลือกชมผ่านทางเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เลือกชมรายการผ่านอุปกรณ์เชื่อมต่อโทรทัศน์ (Connected TV Sets) อุปกรณ์โทรศัพท์ไร้สายและอินเทอร์เน็ตซึ่งผู้ชมสามารถเลือกเข้าชมเวลาใดก็ได้ทั้งนี้ เนื้อหาข้อมูลที่จะถูกกำกับภายใต้กฎหมายนี้ จะต้องเป็นการให้บริการในลักษณะทางการค้า (ไม่รวมถึงเว็บไซต์ส่วนตัว) เผยแพร่ต่อสาธารณะ (ไม่รวมถึงการเผยแพร่เนื้อหาในกลุ่มเฉพาะ) เนื้อหานั้นถูกนำเสนอในรูปแบบรายการ (as a Programs) ซึ่งไม่รวมถึงเว็บไซต์ที่มีภาพและเสียงเพียงเพื่อประกอบเนื้อหาหลักในเว็บไซต์ เช่น ภาพกราฟิกและโฆษณาสั้นเป็นเนื้อหาที่ถูกกำกับจัดการโดยผู้ให้บริการสื่อ กล่าวคือผู้ให้บริการสื่อกำกับคัดเลือกเนื้อหาและจัดรูปแบบรายการดังกล่าว

กฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง (AVMSD) กำหนดกฎเกณฑ์พื้นฐานสำหรับสื่อทั้งสองประเภทคือ สื่อแพร่เสียงแพร่ภาพทางโทรทัศน์และการให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่งหรือ VOD เช่น หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาที่อาจเป็นการปลุกปั่นให้เกิดความเกลียดชัง (Incitement to Hatred) การอำนวยความสะดวกให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่นำเสนอได้ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการถ่ายทอดงานภาพยนตร์ เป็นต้น

นอกจากสื่อทางโทรทัศน์บริการ “On-Demand Audiovisual Media Service” หรือสื่อใหม่ซึ่งเป็นการให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่งหรือ Video on-Demand (VOD) ถูกกำกับภายใต้กฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง(AVMSD) ด้วยเช่นกัน โดยได้ให้คำนิยามการให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่งหรือ Video on-Demand (VOD) หมายถึง บริการสื่อที่อยู่ในรูปของภาพและเสียงซึ่งผู้ใช้แต่ละรายสามารถรับชมรายการและรับชมในเวลาใดที่ต้องการได้ โดยเลือกชมจากรายชื่อของรายการ (Catalogue of Programmes) ที่ผู้ให้บริการคัดเลือกมานำเสนอ ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปัจจุบันนั้นมีเพียงสองประเด็น ได้แก่ การคุ้มครองเยาวชนจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และการสนับสนุนและเผยแพร่รายการของประเทศในยุโรป

กฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง (AVMSD) ยังได้เพิ่มสื่อที่จะถูกกำกับขึ้นอีกหนึ่งประเภท คือบริการแพลตฟอร์มเพื่อการแลกเปลี่ยนวิดีโอออนไลน์ (Video-sharing platform service) เช่น YouTube อย่างไรก็ตาม ประเด็นในการกำกับสื่อประเภทนี้เป็นการกำกับเพียงสองประเด็นเท่านั้นคือการกำกับเรื่องการแสดงออกถึงความเกลียดชัง (Hate Speech) และการเผยแพร่เนื้อหาที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้เยาว์ ทั้งนี้ บริการสื่อในสังคมออนไลน์ (Social Media Services) ยังไม่ถูกกำกับในกฎหมายว่าด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง (AVMSD) เว้นแต่เนื้อหาที่นำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์นั้นเป็นบริการสื่อที่ตรงตามนิยามของ Video-Sharing Platform ซึ่งได้ให้คำนิยามของบริการแพลตฟอร์มเพื่อการแลกเปลี่ยนวิดีโอออนไลน์ “Video-Sharing Platform Service”

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังมีการกำกับเนื้อหาสื่อในโลกอินเทอร์เน็ตด้วยกฎหมาย e-Commerce Directive มาตราหลักที่ใช้ในการกำกับเนื้อหาหรือข้อมูลที่ขัดต่อกฎหมาย (illegal activity or information) ที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ คือมาตรา 14 ของ e-Commerce Directive ซึ่งวางหลักว่าผู้ให้บริการข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Online Service Provider) เช่น เจ้าของเว็บไซต์ต่าง ๆ ผู้ให้บริการแพลตฟอร์มเพื่อ

การแลกเปลี่ยนวิดีโอออนไลน์ (Video-Sharing Platform Service) เช่น YouTube และผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook มีหน้าที่ตามกฎหมายในการจำกัดหรือลบเนื้อหาหรือข้อมูลที่ขัดต่อกฎหมายซึ่งอยู่ในการจัดเก็บของตน (Host) ทันทีที่ผู้ให้บริการข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตนั้นได้ทราบหรือได้รับการแจ้งถึงข้อมูลหรือเนื้อหาที่ขัดต่อกฎหมายนั้น เนื้อหาหรือข้อมูลที่ขัดต่อกฎหมาย (Illegal Activity or Information) เช่น เนื้อหาที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ข้อมูลหรือการแสดงความเห็นที่เป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่น เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก เช่น ภาพหรือวิดีโอลามกอนาจารหรือการใช้ความรุนแรง และเนื้อหาข้อมูลที่ขัดต่อกฎหมายอาญาอื่น ๆ เป็นต้น (คนึงนิจ, 2549)

2. ประเทศแคนาดา

แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดบทนิยามของสื่อมวลชนในกฎหมายที่ควบคุมสื่อนั้น ตั้งอยู่บนฐานของการให้เสรีภาพแก่สื่อในการแสดงออกทางความคิด (Freedom of Expression) รวมถึงเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ (Freedom of The Press) ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งประเทศแคนาดา กฎหมายสื่อสารมวลชนของประเทศแคนาดาเกิดขึ้นในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 ดังนั้น ประเด็นเกี่ยวกับการกำกับสื่อมวลชนจึงมีลักษณะเจาะจงสื่อเดิม กล่าวคือ หนังสือพิมพ์และการแพร่ภาพและเสียงผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ และมีการใช้มาตรการหรือประเด็นในการกำกับที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มวิชาชีพผู้สื่อข่าวและนักหนังสือพิมพ์ (journalist) อาจถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารด้วยกฎหมายทั่วไปอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและประโยชน์สาธารณะ (Public Order and Public Interest) เช่น การกำกับในเรื่องการนำเสนอข้อมูลอันกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ (National Security) หรือถูกกำกับด้วยกฎหมายอาญาเพื่อการคุ้มครองคุณค่าทางสังคมและกลุ่มทางสังคม เช่น การแสดงออกถึงความเกลียดชังและการเหยียดเชื้อชาติ (Expressions of Racism) การดูหมิ่นศาสนา (Blasphemy) หรือสื่อลามกอนาจาร (Obscenity/Pornograpy) เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลในประเทศแคนาดายังได้วางแนวทางในการกำกับสื่อตามแนวคำพิพากษาของศาลตามหลักคอมมอนลอว์ เช่น สิทธิความเป็นส่วนตัว (Privacy) ในประเด็นการหมิ่นประมาท (Defamation) และการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับคำฟ้องและการพิจารณาคดีของศาล (Open Courts and Publication Bans) เป็นต้น นอกจากนี้ยังกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นไปตามหลักการเรื่องความหลากหลายของสื่อ เช่น รายการและเนื้อหาที่ออกอากาศต้องสะท้อนให้เห็นถึงความหลายหลายทางภาษาและวัฒนธรรมในประเทศรวมถึงกลุ่มชนพื้นเมือง (Aboriginal Peoples) ในสังคม และข้อมูลที่นำเสนอต้องมีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้คนทุกเพศทุกวัยและทุกรสนิยม อีกทั้งยังต้องนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางความคิด และมีรายการที่ให้ความรู้และรายการของชุมชน

พระราชบัญญัติการกระจายเสียงของประเทศแคนาดาได้รับการปรับปรุงในปี พ.ศ. 2534 โดยวางแนวทางการกำกับดูแลสื่อไว้ 3 ขอบเขต ได้แก่

1) นโยบายการกระจายเสียงอย่างเป็นทางการสำหรับประเทศแคนาดา

2) มีองค์กรกำกับดูแลอย่างเป็นทางการในรูปแบบของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (CRTC)

3) มีผู้ดำเนินกิจการส่งกระจายเสียงในประเทศ มีบริษัทกระจายเสียงและแพร่ภาพแห่งประเทศแคนาดา (Canadian Broadcasting Corporation: CBC)

คณะกรรมการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมแห่งแคนาดา (Canadian Radio-television and Telecommunications Commission หรือ CRTC) มีฐานะเป็นองค์การทางปกครองที่เป็นอิสระเพื่อให้เป็นผู้มีอำนาจกำหนดกฎเกณฑ์ในการกำกับเนื้อหาที่เผยแพร่ด้วยการกระจายเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์ให้สอดคล้องและเป็นไปตามนโยบายในการกำกับเนื้อหาที่กำหนด เช่น ผู้กระจายเสียงทางโทรทัศน์จะต้องนำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงซึ่งอาจนำไปสู่ความเกลียดชังทางเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว อายุ เพศ และความบกพร่องทางจิตและทางกายภาพ ถ้อยคำดูหมิ่นศาสนาและลามกอนาจาร ข่าวที่คลาดเคลื่อนไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง การกำกับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากนี้รายการโทรทัศน์ต้องมีสัดส่วนการฉายรายการของแคนาดาตามที่กำหนด เช่น ในช่วงเวลาเย็นต้องมีรายการของแคนาดาฉายไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของรายการทั้งหมดที่ฉายในช่วงเวลาดังกล่าว

นอกจากนี้ คณะกรรมการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมแห่งแคนาดา (CRTC) มีอำนาจในการพิจารณาอนุญาตประกอบการแก่ผู้กระจายภาพและเสียง อาจออกเกณฑ์ที่เป็นข้อยกเว้นให้ผู้ประกอบกิจการแพร่เสียงแพร่ภาพที่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดได้รับการยกเว้นไม่ต้องขออนุญาต (broadcasting exemption orders) ซึ่งคณะกรรมการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมแห่งแคนาดา (CRTC) ได้ออกเกณฑ์ยกเว้นให้สื่อใหม่ (new media) หรือสื่อดิจิทัล (digital media) บางลักษณะและการให้บริการเรียกดูวีดิทัศน์ตามคำสั่งบางประเภทไม่ต้องขออนุญาตในการประกอบกิจการแพร่เสียงแพร่ภาพ

แม้สื่อใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคอินเทอร์เน็ตนั้นจะมีลักษณะในการนำเสนอข้อมูลที่คล้ายคลึงกับการแพร่เสียงแพร่ภาพทางโทรทัศน์ แต่สื่อใหม่ก็ยังไม่ถูกกำกับตามกฎหมายสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะในลักษณะเช่นเดียวกับสื่อเดิม อย่างไรก็ดีในประเทศแคนาดาเริ่มมีความเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อกำกับสื่อบนอินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยมีการเรียกร้องให้คณะกรรมการวิทยุโทรทัศน์และโทรคมนาคมแห่งแคนาดา (CRTC) ยกเลิกเกณฑ์ข้อยกเว้นการขออนุญาตประกอบการที่เกี่ยวกับสื่อใหม่และบังคับให้สื่อใหม่ เช่น Netflix และ YouTube อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เช่นเดียวกับสื่อเดิมทั้งนี้ ชาวแคนาดามีพฤติกรรมในการชมสื่อทางออนไลน์มากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น เพียงช่วงเวลา 5 ปี ชาวแคนาดาเข้าชมวิดีโอและภาพยนตร์บน Netflix ซึ่งเป็นสื่อใหม่ประเภท VOD ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดและจำนวนการสมัครสมาชิกเพื่อชมรายการโทรทัศน์มีจำนวนลดลงในขณะที่ผู้สมัครสมาชิกเพื่อเข้าชม Netflix มีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (คนึงนิจ, 2549)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ ตลอดจนมาตรการการกำกับสื่อในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศไทยยังคงมีประเด็นปัญหาในหลายด้านที่ยังไม่ครอบคลุมในการกำกับดูแลสื่อในปัจจุบัน ดังนี้

1. การกำหนดคำนิยามของ “สื่อออนไลน์”

การกำหนดคำนิยามของ “สื่อออนไลน์” ไม่มีปรากฏในกฎหมายหรือในคำพิพากษา แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ใช้ข้อความว่า “บุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน” แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ใช้ข้อความระบุและจำแนกประเภทสื่อไว้อย่างละเอียดมากกว่า โดยบัญญัติว่า “พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์” ซึ่งต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเพิ่มคำว่า “หรือสื่อมวลชนอื่น” ตามมาอีกถ้อยคำหนึ่งจึงมีความหมายกว้างขึ้น จึงเห็นได้ชัดว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 รับรองเสรีภาพสื่อไว้โดยมีขอบเขตอย่างกว้าง ๆ โดยไม่เจาะจงรายละเอียดของสื่อในแต่ละประเภท

สำหรับแนวทางในการพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การกำกับและควบคุมสื่อในแต่ละประเภทแต่ละประเด็นนั้นมีความซับซ้อน อีกทั้งลักษณะของสื่อแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน การกำหนดคำนิยามของสื่อจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดตัวคุณลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดคำนิยามของสื่อแต่ละประเภทให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการกำหนดคำนิยามของสื่อออนไลน์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อใช้ในการกำกับและควบคุมสื่อทุกประเภท การกำหนดคำนิยามของสื่อออนไลน์ที่ชัดเจนจะเป็นประโยชน์ในการบังคับใช้กฎหมาย หากสื่อมวลชนมีการเผยแพร่ข้อมูลที่กระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล และกระทบต่อสังคมจะได้มีบทลงโทษทางกฎหมายที่ชัดเจน

2. กำหนดมาตรการทางอาญาที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางอาญาที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์ไว้เฉพาะเจาะจง มีเพียงพระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ที่เน้นการกำกับดูแลมากกว่าการควบคุมการทำงานบรรณาธิการที่ระบุเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น สำหรับความรับผิดทางอาญาของสื่อบรรณาธิการออนไลน์ยังไม่มีกฎหมายกำหนดความผิดไว้คงใช้เพียงประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานหมิ่นประมาทเท่านั้น ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมกับการใช้สื่อในปัจจุบันที่มีความรวดเร็ว และกระจายไปสู่ผู้บริโภคข่าวสารเป็นจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างกันกับการหมิ่นประมาทในแบบเดิมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการมีการเผยแพร่หรือตีพิมพ์ ซึ่งบรรณาธิการในฐานะผู้เฝ้าประตูข่าวสาร หรือ Gatekeeper มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาว่าเหตุการณ์ใดควรหรือไม่ควรเป็นข่าว เพราะเป็นผู้คัดเลือกข่าวสาร ดังนั้น ควรมีมาตรการทางกฎหมายทางอาญาที่ชัดเจนเพื่อลงโทษบรรณาธิการสื่อออนไลน์เนื่องจากความผิดฐานหมิ่นประมาทไม่อาจแก้ไขปัญหาการนำเสนอข่าวของสื่อออนไลน์ได้ เพราะสื่อมวลชนอาจอ้างข้อยกเว้นความรับผิดตามมาตร 329 (3) ดังนั้น ความผิดฐานหมิ่นประมาทจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาและเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง จากการนำเสนอข่าวที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนและผู้ต้องหา หรือการนำเสนอ ซึ่งเป็นการซ้ำเติมผู้เสียหายและอาจมีผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมแก่คู่ความในคดีอาญาด้วย

การกำกับสื่อในบางประเด็นอาจถูกกำกับด้วยกฎหมายเฉพาะ โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรณาธิการสื่อออนไลน์ เพราะการทำงานของบรรณาธิการในฐานะผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาว่าเหตุการณ์ใดควรหรือไม่ควรเป็นข่าว เพราะเป็นผู้คัดเลือกข่าวสาร เพราะฉะนั้น

ควรมีมาตรการทางกฎหมายทางอาญาที่ชัดเจนเพื่อลงโทษบรรณาธิการสื่อออนไลน์ ในขณะที่บางเรื่องอาจถูกกำกับด้วยกฎหมายทั่วไปซึ่งมีบังคับใช้อยู่แล้ว เช่น การเขียนข้อมูลที่ละเมิดลิขสิทธิ์ย่อมขัดต่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์หรือการเขียนข่าวที่เป็นการหมิ่นประมาทย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเพราะสื่อประเภทเหล่านี้แม้ว่าจะมีการนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ แต่ผู้ที่นำเสนอมักไม่ใช่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ หากแต่เป็นปัจเจกชนหรือประชาชนคนธรรมดาทั่วไปที่แสดงออกทางความคิดของตน ทั้งนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อโดยวิชาชีพย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าบุคคลทั่วไป หากนำกฎหมายเฉพาะมาปรับใช้กับกลุ่มบุคคลในลักษณะเดียวกับผู้ที่ประกอบวิชาชีพสื่อ เช่น นักหนังสือพิมพ์ ผู้กระจายเสียงทางวิทยุหรือโทรทัศน์ เป็นต้น ย่อมเป็นการไม่เหมาะสม ดังนั้น ในแต่ละประเภทของสื่อควรถูกกำกับด้วยระดับที่แตกต่างกัน ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายอาญาลงโทษผู้กระทำความผิดในกรณีบรรณาธิการสื่อออนไลน์กระทำความผิด เช่น การตรากฎหมายเพื่อกำหนดบทลงโทษผู้ที่ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการสื่อออนไลน์ หากมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ละเมิดสิทธิส่วนตัวบุคคลอื่น (Privacy Right) และกระทบต่อสังคม เป็นต้น

3. การกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ได้รับกระทบจากการนำเสนอของสื่อมวลชน

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อข่าวที่มีการใช้สื่อดิจิทัล ในการรายงานข่าวและการขยายตัวของเว็บไซต์ข่าว อัตราการใช้สื่อออนไลน์และติดตามข่าวจากสื่อออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รูปแบบของการทำข่าวเปลี่ยนแปลงไปและมีผลต่อการปรับบทบาทในการทำงานของผู้สื่อข่าว ทั้งการนำข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์มาใช้เป็นข้อมูล ความรวดเร็วในการนำเสนอข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ประกอบกับอิทธิพลของสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้นและมีประเด็นทางจริยธรรมในการปฏิบัติงานของสื่อ การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนตามกฎหมาย ทำให้มีการนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือน ล่อแหลม ยั่วยุ อนาจาร และขัดต่อศีลธรรม รวมถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองบุคคลที่อาจจะได้รับผลกระทบ และเพื่อให้สื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความคิดเห็นว่าควรมีกฎหมายเป็นการเฉพาะในการคุ้มครองผู้ที่ได้รับกระทบจากการนำเสนอของสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ จึงเห็นควรตราพระราชบัญญัติ “คุ้มครองบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากสื่อออนไลน์” เพื่อคุ้มครองประชาชนให้สามารถปกป้องสิทธิของตนเองและเรียกร้องค่าเสียหายได้ตามกฎหมาย เนื่องจากการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนตามกฎหมาย ทำให้มีการนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือน ล่อแหลม ยั่วยุ อนาจาร และขัดต่อศีลธรรม รวมถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองบุคคลที่อาจจะได้รับผลกระทบและเพื่อให้สื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น โดยการกำหนดหากสื่อออนไลน์มีการนำเสนอที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นมีความผิด ไม่ว่าทางแพ่งหรือทางอาญาบรรณาธิการสื่อออนไลน์ต้องรับผิดชอบ และกระทำใด ๆ ของบรรณาธิการสื่อออนไลน์ ให้นำกฎหมายตัวการมาบังคับใช้โดยอนุโลม นอกจากนี้ ผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการเสนอข่าวหรือการแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน อันเป็นเท็จหรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลผ่านลิงค์ เว็บไซต์ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ มีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายต่อบรรณาธิการสื่อออนไลน์ รวมถึงให้ระงับการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวด้วย

4. มาตรการทางปกครองที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

มาตรการทางปกครองโดยการอาศัยคณะบุคคลหรือหน่วยราชการ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ชี้ขาดหรือเปรียบเทียบในกรณีที่มีคดีหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับสื่อมวลชนโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ แต่เป็นกระบวนการยุติธรรมผ่านระบบบริหาร ส่งผลให้แนวทางการวินิจฉัยสั่งการต่อสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับสถานการณ์การควบคุมสื่อมวลชนในมาตรการทางการปกครองขึ้นอยู่กับความเข้มงวดของรัฐบาลกับความต้องการความเป็นอิสระของสื่อมวลชน สำหรับการควบคุมสื่อมวลชนด้วยมาตรการทางการปกครองในประเทศไทย รัฐบาลยังคงมีบทบาทสูงในการกำกับและรับเรื่องร้องทุกข์จากประชาชนหากพบว่าสื่อมวลชนที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์กระทำการต่อหน้าที่ที่ไม่เหมาะสม หน่วยงานของรัฐสามารถเพิกถอนใบอนุญาตหรือสั่งปรับได้ ผู้ศึกษาจึงมีความคิดเห็นว่าควรให้อำนาจคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) ในการตั้งคณะกรรมการฯ โดยมีอำนาจในการกำกับดูแลด้านเนื้อหาของสื่อออนไลน์ และมีอำนาจในการสั่งปรับ การเพิกถอนใบอนุญาตสำนักข่าวออนไลน์ต่าง ๆ ได้

ดังนั้น จึงเห็นควรจัดตั้งองค์กรกำกับกิจการที่เป็นอิสระสำหรับสื่อมวลชน โดยองค์กรนี้ต้องมีบทบาทในเชิงรุกเพื่อผลักมาตรฐานจริยธรรมของสื่อและมีอำนาจในการสืบสวนกรณีที่มีการละเมิดทางด้านจริยธรรมและเป็นองค์กรที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองเสรีภาพของสื่อ รวมถึงการรับเรื่องราวร้องเรียนให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการทำงานของสื่อมวลชน นอกจากนี้ องค์กรกำกับกิจการสื่อมวลชนควรเป็นองค์กรที่เป็นอิสระจากรัฐและเอกชน โครงสร้างการดำเนินงานควรบริหารโดยคณะกรรมการที่เป็นอิสระ ผ่านกระบวนการแต่งตั้งที่เปิดเผย โปร่งใส

5. กำหนดมาตรการขององค์กรวิชาชีพที่ใช้ในการควบคุมบรรณาธิการสื่อออนไลน์

ในปัจจุบันสื่อมวลชนในประเทศไทยมีองค์กรวิชาชีพในการร่วมกันกำหนดมาตรการควบคุมการนำเสนอหรือกำกับตนเอง (self-censorship) ในเบื้องต้นแล้ว ซึ่งสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ จะมีองค์กรวิชาชีพของตนในการควบคุมกำกับดูแลเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานและจริยธรรม เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ และสหภาพแรงงานกลางสื่อมวลชนไทย เป็นต้น

การที่สื่อมวลชนกำกับดูแลกันเองได้สะท้อนให้เห็นถึงการละเลยหรือการไม่ให้ความสำคัญจากภาครัฐในการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรต้องนำความหมายของประชารัฐตามที่ได้บัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาใช้ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสมดุลในการกำกับดูแลสื่อมวลชน แต่สื่อมวลชนในปัจจุบันมีหลายประเภทและมีลักษณะที่แตกต่างกัน การที่สื่อมวลชนจัดตั้งสมาคมหรือชมรมขึ้นมาอาจไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสื่อที่จะกำกับดูแลกันเองได้อย่างเต็มที่ จึงจำเป็นจะต้องมีการดูแลกันเองส่วนหนึ่ง โดยมีรัฐบาลเข้ามาสนับสนุน และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ

ดังนั้น จึงควรมีการจัดตั้งองค์กรกำกับกิจการที่สนับสนุนโดยกฎหมาย (Statutory Regulation) เช่น การจัดตั้งองค์กรสภาวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร หรือแสดงความคิดเห็น

ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน และกำกับดูแลผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนโดยทั่วไป รวมทั้งสื่อออนไลน์ด้วย ในการปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชน และมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน โดยสภาวิชาชีพฯ มีหน้าที่และอำนาจ ในการรับจดแจ้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ส่งเสริมการคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ที่ปฏิบัติตามจริยธรรม ติดตามดูแลการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนให้เป็นไปตามจริยธรรม ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน ฯลฯ

บรรณานุกรม

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2538). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1.** โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ขวัญฤทัย สายประดิษฐ์. (2551). **บทบาทนักประชาสัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์ในสื่อใหม่ ตอนที่ 1.** พัฒนาเทคนิคศึกษา.

คณิต ณ นคร. (2537). **กฎหมายอาญาภาคความผิด.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2555). **กฎหมายเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน.** นิติธรรม.

คนึงนิจ ขาวแสง. (2563). การกำหนดบทนิยามของสื่อมวลชนในกฎหมายที่ควบคุมสื่อ. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,** 49(1), 61.

จรัญ โฆษณานันท์. (2552). **นิติปรัชญา.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชาญวิทย์ รักษ์กุลชน. (2556). **หลักนิติธรรมกับหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี.** หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตยรุ่น ๑ ปี วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ดวงใจ เสกธีระ. (2540). **ทัศนะเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ของนักวิชาชีพนักการเมืองและประชาชน.** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]

ถิรวรรณ กลางณรงค์. **การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนและการคุ้มครองสิทธิของบุคคล.** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]

ธานี วรภัทร. (2557). **หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา.** วิญญูชน.

นรินทร์ นำเจริญ.(2549). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). **หลักการพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ.** วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2558). **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). วิญญูชน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2550). **กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ปรมะ สตะเวทิน. (2539). **การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี.** ภาพพิมพ์.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2550). **นิติปรัชญา.** โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พงษ์ธวัฒน์ บุญพิทักษ์. (2560). **สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.** สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

พิศิษฐ์ ชวาลาธวัช. (2547). **กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน.** โกสินทร์.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2551). **หลักนิติรัฐ.** ในเอกสารประกอบคำบรรยายวิชาทฤษฎีและหลักกฎหมายมหาชน. ชุดที่ 5. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2-10.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). **สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิษณุ เครืองาม. (2530). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ.** นิติบรรณาการ.

วีระ โลจายะ. (2532). **กฎหมายสิทธิมนุษยชน.** โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ศุภกิจ แย้มประชา. (2558). **มองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านการศึกษาเปรียบเทียบ (The Thai Criminal Justice System A Comparative Perspective).** เจริญรัฐ.

สกุลศรี ศรีสารคาม. (2557). **รายงานการวิจัยจริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมในกระบวนการสื่อข่าวของสื่อไทยในยุคดิจิทัล.** สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติและสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย.

สมควร กวียะ. (2540). **สื่อมวลชน: บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ.** อักษราพิพัฒน์.

สมคิด บางโม. (2551). **กฎหมายจริยธรรมสื่อสารมวลชน.** เอส เค บุ๊คส์.

สมยศ เชื้อไทย. (2538). **คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป ความรู้กฎหมายทั่วไป.** (พิมพ์ครั้งที่ 10). วิญญูชน.

สิริทิพย์ ขันสุวรรณ. (2541). **งานหนังสือพิมพ์.** แผนกตำราและคำสอน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2545). **การสื่อข่าว: หลักการและเทคนิค.** คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สาวตรี สุขศรี. (2555). **อาชญากรรมคอมพิวเตอร์งานวิจัยหัวข้อผลกระทบจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และนโยบายของรัฐกับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น.** โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) ในมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม.

เสาวลักษณ์ ศรีสุวรรณ. (2563). บรรณาธิการข่าวออนไลน์กับกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย. **วารสารนิเทศศาสตรปริทัศน์ วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต**, 24(3), 238-244.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). **ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560**. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). **สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านสื่อสารมวลชน.** สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2553). **ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมด้านนิเทศศาสตร์. หน่วยที่ 3,** สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.